

Товаришам по кримській подорожі

Акерманські степи

Пливу на обшири сухого океану.
Як човен, мій візок в зеленій гущині
Минає острови у хвилях запашні,
Що ними бур'яни підносяться багряно.

Вже морок падає. Ні шляху, ні кургана...
Шукаю провідних зірок у вишині.
Он хмарка блиснула, он золоті вогні:
То світиться Дністро, то лампа Акермана.

Спинімося! Тихо як!.. Десь линуть журавлі,
Що й сокіл би не взрив,— лиш чути, де курличе.
Чутно й метелика, що тріпається в млі,

І вужа, що повзе зіллями таємниче...
Я так напружив слух, що вчув би в цій землі
І голос із Литви. Вперед! Ніхто не кличе.

Морська тиша

На верховині Тарханкутській

Ясною стрічкою наш вимпел ледве має,
І грає лагідно прояснена вода,
Немов замріяна про щастя молода:
Прокинеться, зітхне — і знову засинає.

Неначе прапори, як грізний бій затих,
Дрімають паруси; мов ланцюгом прикуте,
Судно гойдається, ладне й собі заснути.
Зітхнув моряк. В гурті дзвінкий лунає сміх.

О море! Є поліп, що у хвилини бурі
На дні ховається, у темряві похмурій,
А в тишу догори хвилясто вирина.

О мисле! Спогадів є гідра мовчазна,
Що спить на дні твоїм під бурями й громами,
А в супокійну мить все серце пазурами!

Плавба

Зростає шум, густіш морські снують потвори,
Драбиною моряк поп'явся, ніби тінь,
І висне в плетиві ледь зримих павутинь:
Так огляда павук сильце своє прозоре.

А вітер — вітер дме! Помчавсь між хвилі-гори
Свавільний корабель, немов шалений кінь;
Б'є піняві вали, у хмарну височінь
Чолом підноситься, крилатий вітер боре.

І мій буяє дух у розгулі стихій,
Уява розпина свій парус огняний,
І лине крик з грудей, піднісшия над прахом,

До лона корабля припав я, ніби жду,
Що від зусиль моїх прискорить він ходу...
Як любо! Знаю я, що значить бути птахом!

Буря

Вітрила зірвано, ревіння, шум завії,
Тривожні голоси і помп зловісний рик,
Із рук матросових останок линви зник,
Згасає сонця диск — і гаснуть з ним надії.

В триумфі бурянім, серед шумливих стін,
Що вгору зносяться в безумній круговерті,
Ступив на корабель жорстокий геній смерті,
Як воїн, що іде на приступ між руїн.

Півмертві там лежать; той руки он ламає,
А той товаришам прощання посилає,
Той ревно молиться, щоб гибелі втекти.

Один лиш із гурта — самотній чужаниця —
Гадає: щастя той у світі міг найти,
Хто друзів має ще, хто може ще молиться.

Вигляд гір із степів Козлова

М а н д р і в н и к

Там! Чи то звів аллах стіною море льоду,
Чи трон для ангелів з холодних туч воздвиг?
Чи диви ряд фортець наставили міцних,
Щоб каравани зір не пропускають зі сходу?

Чи Цареград горить на грані небозводу,
Чи, може, то аллах між темних шат нічних
Повісив свій ліхтар у небесах німих,
Щоб мандрівним світам осяяти природу?

М і р з а

Там?.. Був я. Там зима. Гортані рік прудких
І дзьоби ручаїв там п'ють холодну воду.
Дихнув я — білий сніг пішов із уст моїх.

Там, де гірські орли не залітали зроду,
Спить грім в колисці з хмар, повитий у туман.
Там зірка лиш над мій підносила тюрбан.
То Чатирдаг!"

М а н д р і в н и к

А-а!

Бахчисарай

Великі та німі Гіреїв двір і сад!
По ганках, що мели покірних баш тюрбани,
Через потуги трон і любощів дивани
Літає сарана, повзе холодний гад.

Повився темний плющ і дикий виноград
По вікнах, по стіні подобою альтани.
Руїна — пише тут на мурах гість незнаний,
Як Валтасарові, на віковичний згад.

А в залі ще стоїть окраса мармурова:
Гарему то фонтан. Сльоза його перлова
Спадає по сльозі і промовля щомить:

"О де ви, де тепер, любов, могуття й славо,
Що мали у віках сіяти величаво?
Ганьба! Немає вас, а джерело дзвенить".

Бахчисарай уночі

З мечетей тихо йдуть побожні мусульмани,
Ізану відголос німіє вдалині,
І срібний ночі цар пливе в височині,
Здаля побачивши зорі лице рум'яне.

В гаремі зорянім світило полум'яне
Одно по одному засвічує вогні,
І хмарка лебедем пливе по синизні,
Вся біла, наче сніг, лямована в багряне.

Там темний кипарис одкинув довгу тінь,
Там мінарет стрункий. А ген, лиш оком кинь,-
Гранітні велетні, немовби до Евліса

Зійшлись дияволи на раду потайну.
З них часом блискавка зринає вдалину
І лине в темряві, як бистрий кінь фариса.

Гробниця Потоцької

Зів'яла ти в краю, заквітчанім весною,
Трояндо молода, бо линули в імлі
Від тебе юні дні, злотисті мотилі,
І спогадів черву лишали за собою.

Чому так світяться громадою ясною
Зірки, до польської обернені землі?
Чи то не погляд твій, в печалі, у жалі,
Сліди повипікав огненною сльозою?

О полько! Як і ти, я вмру на чужині.
Хай приязна рука мене хоч поховає!
Тут мандрівці ведуть розмови негучні,

І вчую я слова, що чув у ріднім краї,
Поет, складаючи тобі на честь пісні,
Побачить гроб і мій — для мене заспіває.

Могили гарему

Мірза до мандрівника

На стіл аллахові любові перші грона
Узято тут колись; перлини осяйні
Із моря ніжності та розкоші — труні
Були тут віддані, на смерті темне лоно.

Окрила забуття і часу їх заслона,
Над ними зносяться тюрбани кам'яні,
Неначе бунчуки у демонській війні;
Гяур їх імена тут креслить беззаконно.

О рози райські! Вам на схилі чистоти
Під листям сорому судилось одцвісти,
Не осквернили вас лихі невірні очі.

Чужинець молодий тепер сюди ступив,-
Дозволив я йому, прости мене, пророче! —
З чужинців перший він сльозу отут зронив.

Байдари

Жену вперед коня, щоб линув, ніби птах;
Ліси, яри, шпилі біжать назустріч оку,
Подоба бистрого хвилястого потоку,-
Сп'яніння прагну я найти у цих дивах.

Але зморився кінь. Тоді в моїх очах,
Неначе в дзеркалі, розбитім зненароку,
У час, коли туман долину вкрив широку,
Примарою встає той весь казковий шлях.

Все спить, лиш я не сплю. Вода мене студена
В обійми прийняла. Ось чорний вал шумить,-
Його стрічаю я, вперед простяг рамена,-

І хвиля над чолом розбилась, клекотить...
Я жду, щоб мисль моя, як човен без причала,
Збудилась серед вод і в забуття запала.

Алушта вдень

Скидає вже гора туманні з себе шати,
Намазом ранішнім росистий лан бринить,
Ліси колишуться і ронять з верховіть,
Як з чоток дорогих, рубіни і гранати.

Мов квіти, що дала природа їм літати,
Знялись метелики веселкою в блакить,
І діамантами вся далеч майорить;
Там, далі, сарани потягся рій крилатий.

Де скеля серед хвиль гранітна вигляда,
Нуртує й піниться розгнівана вода,
В ній іскри миготять, як тигрові зіниці.

То бурі-вісниці для берегів земних,
Ген — хвилі лагідні у вічній хитавиці,
Човни і лебеді гойдаються на них.

Алушта вночі

Свіжішає вітрець, жарота відлягає,
Світильник золотий спада на Чатирдаг,
Розбився на скалки у нього на плечах
І гасне. Мандрівник спинився, поглядає.

Чорніє пасмо гір, дрімотна ніч у гаї,
Шепочуть, мов крізь сон, потоки у садах,
І квітів музика — солодкий ллється пах,
Що для ушей мовчить, до серця промовляє.

Мене вколисують пільма і тишина,-
Аж от немовби вся гойднулася колиска:
То світлий метеор блакить перетина.

О ноче східна! Ти — неначе одаліска,
Що поцілунками зчаровує до сну
І раптом будить знов жадобу вогняну.

Чатирдаг

М і р з а

Побожно тіль твою цілюють мусульмани,
О щогло Кримських гір, великий Чатирдаг!
Ти світу мінарет, ти Криму падишах!
Верхів'ям знішися у хмари і тумани,

Під брамою небес сидиш ти, нездоланий,
Мов ангел Гавриїл, усім лихим на страх;
Ліси — твій темний плащ, сіяє в блискавках
Тюрбан шовковий твій, гарячим злотом тканий,

Чи сонце нас пече, чи отіняє мла,
Чи сарана летить, чи вража рать найшла —
Спокійний, мовчазний, з холодною душею,

Ти, ніби драгоман між небом і землею,
Уважно слухаєш, в ногах прославши грім,
Як розмовляє бог із творивом своїм.

Пілігрим

Країна розкоші прослалась підо мною,
Вгорі — блакить ясна, тут — лиця чарівні.
Чому ж у дальній край так хочеться мені,
Чом ще за дальшою я плачу давниною?

О Литво! Шум лісів, породжених тобою,
Миліший, ніж Байдар всі солов'ї гучні,
І більше я радів твоїй трясовині,
Як цим шовковицям з їх ніжною красою!

На лоні красоти, серед казкових див,
Чом лину серцем я до молодого ранку,
До тої, що колись так ніжно полюбив?

В краю, заказанім для мене, ти, коханко,
Як ходиш по моїх недавніх ще слідах,
Чи згадуєш мене хоч іноді в думках?

Дорога над прірвою в Чуфут-Кале

М і р з а і м а н д р і в н и к

М і р з а

Молися, попусти повіддя, одвернися,
Тут кінським маєш ти довірись ногам:
Це кінь-розумниця! Він обирає сам
Безпечнішу тропу; поглянь — укляк, піднісся,

Завис над скелею! Додолу не дивися,
Бо оком дна ніяк не досягнеш ти там,
Рукою не махай — не дано крил рукам! —
І навіть думку ти пускати бережися,

Мов бідний якорець в незнану глибину:
Не зачепившись, у водоверть жажну
Потягне човника той якорець до страти.

М а н д р і в н и к

Я, мірзо, подививсь! В отворі тім земнім
Я бачив... що таке — по смерті розповім,
Бо мовою живих того не розказати.

Гора Кікінеїс

М і р з а

У прірву подивись — простерлось небо долі.
То море; серед хвиль, немовби Птах-гора,
Що грім убив його, перо біля пера
Розкинув снігове в широкому півколі

І білим островом розлігсь по синім полі.
Той острів — хмара то, її не прозира,
Як ночі, зір людський; а то зміяста гра
Стяги вогненної на хмари темнім чолі —

То блискавка. Стривай! Безодня у ногах,
Що має кінь її перелетить, мов птах!
Скачу! Напохваті держи коня й остроги.

Як зникну — пильно стеж, чи серед скель отих
Ковпак мій промайне пучком пір'їн легких,
Дні — людині вже не знать цієї дороги!

Руїни замку в Балаклаві

Ці замки, що лежать у безладі руїн,-
Сторожа і краса твоя, невдячний Криму!
Тепер уламки це, що гад живе між ними,
Чи гірший, аніж гад, людського роду син,

На вежу сходимо, тут напис є один.
Можливо, це ім'я, що вчинками гучними
Було прославлене. Та час неумолимий
Покрив зелом його серед замшених стін.

Тут грек на камені різьбив тонкі оздоби,
Монголів Генуя обертала в рабів,
Намаз побожний свій отут хаджі творив.

Тепер тут чорний гриф літа при темнім гробі;
Так в місті, де нема нікого, крім мерців,
Чорніють прапори погребної жалоби.

Аюдаг

Люблю дивитись я із Аюдагу скелі,
Як спінені вали біжать йому до ніг
Рядами чорними — чи, ніби срібний сніг,
На сонці виграють, мов райдуги веселі.

Штурмують мілину вони у буйнім хмелі,
Немов морських потвор іде страшний набіг;
Здобудуть — і назад одходить військо їх,
Корали й перли нам лишивши на тарелі.

Твоя подоба це, поете молодий!
Так грізних пристрастей бушує буревій;
Та ліру ти підняв — і в серці супокій.

Навала відійшла по довгій обороні,
Безсмертні лиш пісні зронивши в час погоні.
За них віки тобі вінком прикрасять скроні.